

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2012 október Esszé

Demszky Gábor: Személyes történelem

Székely Gábor

A neve Pesten fogalom. Nem kell hozzátenni a keresztnévét. Székely sok van, de „a Székely” az csak ő. Ő volt négy éven át és talán a legnehezebb években a pénzügyekért felelős helyettesem. Első helyettes, aki gyakran helyettesített a közgyűlésben. Mivel egyedül neki volt az új vezetésben tanácsai és költségvetési tapasztalata, ő volt az, aki maga alá tudta gyűrti az apparátust. Sokan őt tekintették az igazi főnöknek, ami nem zavart, mert soha nem akartam igazi főnök lenni. Akkor érzem biztonságban magam, ha olyan emberekkel dolgozhatok, akiknek van múltjuk, tapasztalatuk, és ezért a nehéz ügyeket meg lehet velük osztani. Székely Gábor szerette ezt a helyzetet. Imádja a várost és kedveli a fontos, befolyásos pozíciókat, ugyanakkor nem hivalkodik ezzel a nyilvánosság előtt. Szürkének nem mondható eminenciás. Okos, megfontolt, kerüli a nyílt konfrontációt és humorosan kezeli a legválságosabb helyzeteket is. Sármőr, aki bohóckodva játssza a keresztapát, de közben folyton jelzi, hogy valójában nem az. Azokon a napokon, amikor rábízta a közgyűlés vezetését, mindenki felengedett, vele együtt elengedte magát, bár gyakran használt nyomdafestéket nem tűrő kifejezéseket, hogy mederbe terelje a vitát. Becsültem őt ezért, és irigyeltem is, mert ugyanezekért a szavakért engem biztosan karóba húzott volna a média. Neki szabad volt. Hozzá tartozott egy kis pimaszság, egy adag kedvesen előadott arrogancia és pesties humor. Székely ebben utánozhatatlan volt, és nem is próbálta utánozni senki. A várost is jól el tudtam volna vinni – dörmögte, és valószínűleg igaz is volt.

Az országgyűlési választások másnapján mutatta be őt nekem Vásárhelyi István. Görnyedt volt, mosolygós és csokornyakkendős. Tudtam, hogy adóügyekben járatos, és a könyveléshez is ért. Az önkormányzati választások kampánya alatt arról tartott előadásokat, hogy egyáltalán mi is az a tanács. Sugárzott belőle a szakma szeretete, és rajongva beszélt Budapestről. Közben leszegett fejjel az okuláréja fölött kinézve méregetett. Valószínűleg arra gondolt, hogy ez az ember bajban van, mert másnaptól olyasmivel kell foglalkoznia, amihez nem ért. Nevetve megnyugtatóan, hogy ő látott már tanácsot belülről. A teljes káderhiány miatt gyorsan ment minden. Megállapodtunk abban, hogy ő lesz a pénzügyes helyettesem. Hodosán Róza és Magyar Bálint is jelen volt ezen a bemutatkozáson, és ők talán még nálam is jobban örültek annak, hogy „a Mérleg utca” legalább egy szakembert delegálni tud mellém. Székely Gábor nem volt SZDSZ-tag, de ez nem számított. Sőt! Székely szakmai kérdésekben szuverén volt, de minden fontos politikai ügyben alapvetően baloldali megközelítések jellemezték. Ebből következően mindvégig pártolta a szocialistákkal való koalíciót. Alapvető tulajdonsága volt a pragmatizmus. Finom humorral és iróniával tudott ellentmondani nekem. Soha nem mondott azonnal igent, és a kétségeit, aggályait hosszan sorolva roppant óvatosan fogalmazott. Sok mindenről beszélt, ami nem tartozott a szűkebb területéhez. Sokáig ő volt a kontroll és a fék. „Én a főpolgármester segédje, hadsegédje voltam, nem több és nem kevesebb” – ma így fogalmaz, de persze nem mindig volt ez így. A városvezetésben a költségvetés és a vállalatok felügyelete

volt rábízva.

Ő magát mindig szerényen „működtetősként” jellemezte. Azokat a terveket hajtotta végre, amelyeket másokkal gondoltam ki. „Unterman” volt, tipikus második ember.

Ám eleinte nem voltak végrehajtandó tervek, mert üres fiókokat örököltünk. A Fővárosi Tanács az utolsó két évben nem indított új beruházásokat. Már nem akartak semmit sem csinálni.

Székely gyakorta dicsérte a tanácsrendszert, ironikus „székelyes” hangulatban. Ott rend volt, a tanácselnöknek pedig valódi hatalma volt, nosztalgizált. Amúgy imádott vitatkozni, és olykor az ördög ügyvédjének a szerepét is szívesen vállalta.

A Fidesz képviselőivel a kaotikus kisebbségi kormányzás éveiben ő tárgyalt a legsűrűbben. A Fidesznek mindig voltak ötletei, de ezek nagyon picike ötletek voltak – mondogatta.

Természetgyógyász kórházat hoztunk létre, mert egyik képviselőjük azt akarta. Kívánságukra utcák nevét változtattuk meg vagy általuk javasolt kerületi utakat újítottunk fel, belekezdünk egy nagyobb kerékpárút-építési programba, mert egyik képviselőjüknek (Szálka Miklós) nemcsak hogy ez volt a szívügye, de ráadásul ezzel a területtel foglalkozó szakmérnök is volt.

Székely rózsaszínű szemüvege ma azt mutatja, hogy a Városháza abban a ciklusban volt a legműködőképesebb. Csak rossz szájjal idézhetőek fel azok a zavarok, azok az anomáliák, amelyek épp kisebbségi létből adódtak. A közgyűlés rábólintott minden jól hangzó beruházásra. Ezért már a következő ciklus legelején szomorú leltárt készítettem azokról a projektekről, amelyekről le kellett mondani, s amelyeknek az okmányait úgymond meg kellett semmisíteni. Ezek a tervek örökre elvesztek a beléjük fektetett munkaórák ezreivel együtt. Itt érhető tetten a kisebbségi kormányzás legnagyobb problémája. A közgyűlési képviselők számára nem létezik pénzügyi korlát, ugyanis nincs megfogható felelősségük. A többség bármit megszavazhat, a takaró mérete, a költségek korlátai nem érdekelnék senkit.

Székely a legkínosabb és legalantasabb támadásokra is frappáns választ tudott adni. Párton belüli ellenségei azt suttozták róla, hogy minden eladott telek után pénzt kap. A névtelen rágalom érhető módon felbőszítette, és arra kérte a parlamenti frakciót, hogy tárgyalja ezt a kérdést. A frakcióülés nem tartott sokáig. Székely ennyit mondott: „Én csak annyit szeretnék veletek közölni, hogy a vagyonátadás elhúzódása miatt mind ez ideig egyetlen telket sem adott el a főváros.” Megdöbbenve hallgatták, és nem is jött elő újra ez a vád.

Székelynek voltak mániái. Mindenáron bankot akart alapítani. Önálló önkormányzati bankot, amely a főváros tulajdonában van, kezeli a fővárosi megtakarításokat, utalja a kerületeknek a forrásmegosztás alapján járó pénzt.

Pénzügyi tanácsadónk szerint ez marhaság lett volna. Nem értünk a bankszakmához, és nem kockáztathatjuk az adófizetők pénzét – érvelt Horváth Dénes. Komoly banki szakembereket nem tudott megnyerni Székely ennek az ügynek, és velem is hiába próbálkozott. Túl sok városi bankhoz kapcsolódó panamáról és csődről olvastam, és nem akartam a gondjaim számát szaporítani.

A másik ötlete az volt, hogy legyen saját forintos kaszinónk. Pontosabban az egyetlen fővárosi forintos kaszinó legyen a fővárosé. Ekkor már Kupa Mihály volt a pénzügyminiszter, aki néhány nap múlva bejelentette, hogy a kormány úgy döntött, nem lehet a főváros tulajdonában kaszinó. Belfentesek szerint Antall József mondott nemet. Az volt a feltételezése, hogy a szabad demokraták a nehezen ellenőrizhető kaszinói nyereségből akarják a kampányukat finanszírozni. Volt ebben valami groteszk paranoia. A miniszterelnök a legfeltűnőbb üzletágból származó

nyereség elszivárogtatásától tartott?

Székelynek meggyőződése volt, hogy őt Atkári János fúrta ki a helyéről. Pedig ez az én saját döntésem volt. Kifejezetten becsültem és kedveltem Székelyt, de 1994 tavaszán, az elsöprő szocialista győzelem után elkezdte keresni a helyét, és fogadta Baráth Etelét, az MSZP főpolgármester-jelöltjét, s az EXPO ügyeiről tárgyalt vele. A riválisommal tárgyalni az általam elvetett világkiállításról – ez számomra elfogadhatatlan volt. Székely Gábor azt hitte, hogy az MSZP duplázni fog, és ősszel is mindent visz. Ez a politikai lavina elkerülte a fővárost, de Székelyt távolabbra sodorta mellőlem. A következő ciklusban ő volt a tulajdonosi bizottság elnöke. Kitűnően és botránymentesen irányította a bizottságot. Székely mindig mindenbe beletanult.

Lauder és Láng

Amikor Estée Lauder és Láng György megvásárolta a Gundel éttermet, kiderült, hogy a telek fővárosi tulajdon, tehát a telek árát a befektetők a fővárosnak fizetik ki. Ez volt az első alkalom, amikor a magánosításból a fővárosnak többszörösen is haszna származott. A Gundel eladásával kapcsolatos kedvező híreket személyesen Láng György hozta nekem, aki Ronald Lauderrel, a szépségipar királynőjével, Estée Lauder fiával társult, hogy a régió lelegegánsabb és legjobb konyhájú éttermévé varázsolják a jó márkánéval rendelkező vendéglőt. Láng mondta el nekem, hogy Estée Lauder úgy osztotta el két fia között a vagyonát, hogy Ron egyáltalán ne vegyen részt a vállalat vezetésében, csak a hasznából részesüljön. Ron így is hatalmas vagyon birtokába jutott. Néhány évig az Egyesült Államok ausztriai nagykövete volt, majd republikánus jelöltként indult a New York-i polgármester-választáson, s állítólag annyi pénzt költött el a kampányára, amennyit az összes többi jelölt együttvéve. Ron Laudernek egy időben szenvedélyévé vált Budapest, és azért társult Andrew Sarlóssal a Central European Development Corporation létrehozásakor, hogy a kelet-közép-európai térség üzleti központjává fejlesszék a fővárost. A Gundel-akvizíció is ennek a törekvésnek a része volt. Lángot a fényűzően elegáns nagyvilági lovag szerepében csak Ronald Lauder múlta felül, aki azt mondta nekem, hogy fel akar támasztani valamit Budapest múltjának dicsőségéből.

Lauder azért szövetkezett Lánggal, hogy a számára teljesen áttekinthetetlen magyar privatizációs útvesztőben, ahol „az állami tisztviselők úgy cserélődnek, mint a krupiéék a rulettasztalnál”, valahogy eligazodjon.

Kitűnő párost alkottak. 1990 tavaszán érkeztek Budapestre, hogy a főváros leghíresebb vendéglátóhelyei közül kiválasszák a számukra legvonzóbbat. Láng több hónapon keresztül vizsgálta a Gundelt, amely siralmas állapotban volt. Felmérte a helyreállítás időigényét és költségeit, számításokat készített a befektetendő tőke megtérüléséről. Mindez nem maradhatott titokban, de Láng szerint a magyar hatóságok és a sajtó is felismerte, hogy Ronald Lauder azok közé tartozik, akik a jóakarukat financiálisan is alá tudják támasztani. Lángot pedig az egész magyar vendéglátós- és cukrászszakma tisztelte. Hamarosan megvásárolták a jogutódoktól a Gundel márkanevet, ami nem volt könnyű. Eleinte nem is tudtak megegyezni az árban. Láng végül szellemes ötlettel vette rá a családot az eredeti márkanev eladására. Elmesélte nekem, hogy talált egy számlát, amelyre az volt írva, hogy „Gundel – azelőtt Wampetich”. Az elképedt családtagok meggyőzése érdekében megfordította a nevek sorrendjét, és azt írta egy papírra, hogy „Wampetich – azelőtt Gundel”. Ő egy percig sem gondolta komolyan a névcserét, de a jogutódok komolyan vették, a trükk bejött.

A privatizációs szerződés aláírását 1991. szeptember 21-re tűzték ki. Ekkor derült ki, hogy a

Gundel étterem telke az Állatkert kezelésében és a főváros tulajdonában van. Válságstábot hívtam össze. Láng György nem igazán tudta követni a fővárosban folyó vagyontáradás rejtjelmeit (nem csoda, mert mi se nagyon), és roppantul felindult volt. Székellyel együtt azon voltunk, hogy megtaláljuk azt a megoldást, ami a számunkra is elfogadható és az értékesítést sem akadályozza. Megtaláltuk.

Rajk László

A kommunizmus utolsó két évtizedében nem sok időnk volt azon gondolkodni, hogy Rajk László személyében egy valódi reneszánsz művésze van a magyar disszidens mozgalomnak.

Rajk László energiái kifogyhatatlanok voltak. Ellenzéki és művészi tevékenységében is. Készített grafikákat, tipográfiát, tervezett s olykor saját kezűleg épített házakat, szervezett városközpont-rehabilitációt, írt tanulmányokat, és számtalan színházi és filmes díszlet kötődik a nevéhez. (Illetve épp a legsikeresebb díszlettervei nem kötődhettek a nevéhez hivatalosan, mert nem szerepelhetett a neve a színlapon.)

Az általam kiadott könyvek jelentős részét Rajk illusztrálta. Szerettem ezeket a borítóterveket, amelyek azóta önálló kötetben is megjelentek *Földalatti vonalak* címmel. Ebben a kötetben az én írásom is szerepel bevezetőként (A szamizdat mint értékteremtő műfaj Rajk László művészetében, Pécs, 2000, Jelenkor). Ennek az írásomnak néhány mondatát itt is fölhasználtam.

Rajk azóta jócskán rajtahagyta a keze nyomát Budapesten. Az általa tervezett épületek semmi mással nem téveszthetők össze. Amikor először körbevezetett a szerkezetkész Lehel csarnokon, arra gondoltam, hogy Rajk László mestere az a Haussmann báró lehetett, aki egy meglévő városi szövetbe egyszerűen belevágott egy új struktúrát. Az egyszintes, hagyományos, bódésoros és kirakodópultos piac helyére tolta be Rajk azt a radikálisan eklektikus, dekonstruktivista, hajó formájú csarnokot, amely rikítóan színes is, és ezáltal vidáman kiemelkedik a szürke városi szövetből. Olyan, mintha egy dunai kofahajót a partra dobott volna az ár, belül tágas rakodóterekkel, melyeket maguk az árusok alakítanak.

Rajk megdöbbentő őszinteséggel néz szembe az építészet néhány alapvető rendező elvével a saját alkotását bemutató kötet (Radikális eklektika. Kölcsönzött evidenciák, Pécs, 2000 Jelenkor) bevezetőjében: „Az antik mitológiában Mercurius-Hermész a tolvajok védelmezője volt. Lehetne akkor az építészeké is, hiszen az építész mindig is lopott.” Finomabban szólva stílust követett, másolt, stílusokat kevert újra. Ha egy pillantást vetünk erre a posztmodern, vaskos oszloptörzsekre felfüggesztett, acélvázvas vasbeton térszerkezetre, akkor látjuk, hogy az új elemek nagyon is ismert régiekre utalnak vissza. Rajk újragyúrja a régi stílusokat, játszik a konstruktivista elemekkel, de van ebben az épületben erős törekvés arra is, hogy visszautaljon a főváros első vásárcsarnokára, Pecz Samu klasszikus Vámház téri alkotására. „Az építészet élőködő, rátelepszik a már meglévőre” – ez a Rajk által emlegetett parazitaelv. Visszanézünk a múltba, és kiválasztjuk a nekünk tetszőket. Mindegyik stílus egyenrangú és elfogadható. A kofahajó magába fogadja a piaci árust is és azokat a vásárlókat is, akik a külső megjelenésén eleinte álmélkodtak, majd a belső térbe lépve már a jól ismert piaci környezetben találták magukat, Angyalföldön. A helyet agoraként használó, beszélgető emberek számára a kofahajó pesti köztér, akárcsak az első Vásárcsarnok, ahová a nagymamám járt alkudozni a kofákkal.

A kerület alpolgármesterével hónapokon át izgultunk, hogy ki tudnak-e adni minden üzletet valamennyi szinten. Heteken át visszajártam fotózni és vásárolni, s úgy láttam, hogy gyorsan

beindult az élet a kofahajón, ami örömmel és elégedettséggel töltött el. Angyalföld megszokta és megszerette ezt az ezerarcú és beszédes új helyet.

A Nagykörút helyén valaha a Duna kis mellékága folyt. Amikor a vízcsövek cseréje kapcsán a kilencvenes években felújítottuk az utat és a villamosvonalat, egy pillanatra eljátszhattunk a gondolattal, hogy a város szerkezetébe milyen tökéletesen beleillene a történelmi emlékezetből kikotort hajdani csatorna. Rajk bizonyára belevágta volna rajzasztalán a város testébe ezt a hajózható csatornát, ha a városvezetés egy invenciózus pályázati kiírással erre biztatott volna. Elmerengek rajta, hogy talán nem voltunk elég bátrak szembenézni a már nem létezővel.

Részletek Demszky Gábor: Elveszett szabadság – személyes történelem c. hamarosan megjelenő könyvéből.

Tetszik

28 ember kedveli. Legyél te az első az ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Nemes Gábor: Durákia – Dióhéj-történelem** Oroszországnak két nagy szerencsétlensége van: dárogi i duráki” – az...
2. **Gábor György: „A történelem kirúgta a hónunk alól az intellektuális mankót” – avagy az arc és az ülep fölcserélhető voltának logikája** Végre megragadom a bőrdömet, lakáskulcs a kézben, amikor megszólal a...
3. **Tóth Imre: Személyes év** Tóth Imre Személyes év Üresség van bennem, üresség vagyok....
4. **Sándor Erzsébet: Sztársáv, minden hullámhosszon (Sztársáv, műsorvezető Gundel Takács Gábor, MTV, 2009. november 9.)** Minden hétköznap jelentkezik az MTV-n a Sztársáv című műsor, amely...
5. **Dalos György: A történelem csapdái** Berlin, 2011. szeptember 5. Nem szabad bízni a forrásokban. Lám,...

Cimkék: **Demszky Gábor**